

ANGELA MERKEL'İN ÇAĞRISI: AB İÇİN ORTAK BİR AVRUPA ORDUSU*

GÜRKAYNAK Muharrem **
TÜRKİYE/ТУРЦИЯ

ÖZET

Angela Merkel; AB'nin 50. Kuruluş Zirvesi öncesinde ortak bir Avrupa Ordusu'nun oluşturulması ve AB'ye daha net bir yapı kazandırılması gerektiği görüşünü dile getirmiştir. Ekonomik, siyasal ve diplomatik olarak belli bir güce ulaşan kendini küresel bir aktör olarak tanımlayan AB, şüphesiz güçlü bir askeri yetenek arzulamaktadır.

Bu arzusuna ulaşabilmek amacıyla, Soğuk Savaş sonrasında Ortak Dış ve Güvenlik Politikası geliştirmeye çalışan AB, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ile beraber bu politikayı yürütmek maksadıyla Ani Müdahale Kuvveti ve Avrupa Savunma Ajansı'nı oluşturmuştur. İncelendiğinde karşımıza yaklaşık 80 bin kişilik bir kara kuvvetinden, 400 uçaklık hava kuvvetinden, 100 gemilik donanma kuvvetinden oluşan bir ordu çıkmaktadır. Bu durum Avrupa'nın, hiç de küçümsenemeyecek bir Avrupa Ordusu'na sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: ODGP, AGSP, AB-NATO İlişkileri, Avrupa Ordusu, Temel Hedef 2010.

ABSTRACT

Before the 50th Establishment Summit of EU, Angela Merkel declared her opinions about establishment of the common European Army and a necessity to bring in EU much clear structure. EU which defined itself as a global actor and reached evident economic diplomatic and political power, absolutely desires a strong martial ability.

To reach this desire, after the Cold War EU, which works for improving Common Foreign and Security Policy, established Rapid Reaction Force and European Security Agency to follow this policy with the European Security and Defence Policy. When it is closely examined it appears that an army power includes troops with 80.000 men, an air force with 400 aircrafts, and a navy

* Yazar çalışmanın ortaya çıkmasındaki katkılarından dolayı Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü Yüksek Lisans öğrencileri Erdal Bayer ve Murat Sözen'e teşekkür etmektedir.

** Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi. **e-posta:** muharrem@iibf.sdu.edu.tr

with 100 warships. This situation shows that Europe has an European Army which can never be undervalued.

Key Words: CFSP, ESDP, EU-NATO Relations, European Army, Headline Goal 2010.

GİRİŞ

Avrupa Birliği'nin Dönem Başkanlığını yapan Almanya Başbakanı Angela Merkel; AB'nin 50. Kuruluş Zirvesi öncesinde ortak bir Avrupa ordusunun oluşturulması ve AB'ye daha net bir yapı kazandırılması gerektiği görüşünü dile getirmiştir. Ayrıca 23 Mart 2007 tarihinde Bild gazetesine verdiği mülakatında da, "yakın bir zamanda AB içinde ortak bir Avrupa ordusu kurmamız gerekiyor" demiştir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan ekonomik ve siyasal gücünü yitirerek çıkan Avrupa, uluslararası sistemde ABD ve Sovyetler Birliği'nin yanında ikincil bir konumla yetinmek durumunda kalmıştır. Askerî ve siyasal gücün ekonomik güçle doğrudan bağlantılı olması nedeniyle, ekonomilerini bir an önce çalışır duruma getirebilmek ve uluslararası sistemde de yeniden etkin olabilmek için, güçlerini birleştirmeleri gerektiğinin farkına vararak, Avrupa Birliği'nin temellerini atmışlardır. Yarım asır sonra gelinen noktada Avrupa Birliği düşüncesinin kısmen başarılı olduğunu söylemek mümkündür. AB üyesi ülkeler ekonomik anlamda güçlerini yeniden kazanmalarına rağmen, siyasal anlamda henüz istedikleri düzeye ulaşamamışlardır. Çünkü entegrasyonu hedefleyen AB'nin uluslararası sistemde siyasal anlamda hegemonik bir güç olabilmesi, ancak entegrasyonun başarısı ile yani siyasal birliğin sağlanması ile mümkün olabilecektir. Bunu sağlayabilmek için de her ülkenin devretmekte isteksiz ve çekişken olduğu egemenlik yetkilerinin tek elde toplanması, yani ortak dış ve güvenlik politikasının belirlenerek uygulamaya konulması gerekmektedir.

2007 yılında üye sayısını 27'ye çıkaran AB,-her ne kadar Merkel ulusal devletlerin devamından yana olduğunu söylese de- entegrasyonu hedefleyen ulusal-üstü (*supra-national*) bir örgüttür. Entegrasyon hedefine ulaşıldığında da muhtemelen "Avrupa Birleşik Devletleri" adıyla federal bir devlet olacaktır. Her egemen devletin kendi dış ve güvenlik politikasını yine kendisinin planlayarak uygulaması bekleneceğinden, muhtemel Avrupa Birleşik Devletleri de gerektiğinde kendi silahlı kuvvetleri (kara, hava, deniz), jandarma ve polis güçleri ile, iç ve dış güvenliğini yine kendisi sağlayacaktır.

Bu bildiri Angela Merkel'in uluslararası kamuoyunun gündemine taşıdığı "Avrupa Ordusu" kavramını "Avrupa Silahlı Kuvvetleri" olarak algılayarak incelemektedir. Bildiride ayrıca Avrupa'nın "güvenlik" kavramından ne anladığı, geliştirmeye çalıştığı askerî yeteneği, bu yeteneğin geleceği ve NATO ile ilişkilerine yansımaları da değerlendirilmektedir.

Bu amaçla önce AB'nin siyasal birliğini sağlama adına geliştirdiği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın (ODGP) kısa bir tarihi verilip, ODGP'nin bir açılımı

olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) hakkında da bilgi verildikten sonra Avrupa Güvenlik Stratejisi ve AGSP bağlamında Angela Merkel'in işaret ettiği Avrupa Ordusu'nun aslında var olduğu, ancak tam anlamıyla hayata geçirilmediği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın Tarihçesi

Ortak Dış ve Güvenlik Politikası kapsamındaki ilk girişimler İkinci Dünya Savaşı ertesinde başlatılmıştır. 1948 yılında imzalanan Brüksel Antlaşması ile, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında daha sonra 1954'te Batı Avrupa Birliği (BAB) adını alacak olan örgüt kurulmuştur. Ancak 1949 yılında NATO'nun kurulması üzerine hukuken varlığını korumasına rağmen fiilen göz ardı edilmiştir (Salter, 1964: 35). Çünkü o günlerde ABD'nin de içinde bulunduğu NATO ile rekabet edebilecek düzeyde değildir.

18 Mayıs 1951'de kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu üyeleri, aralarında entegrasyon ve askerî iş birliğinin sağlanması amacıyla, bir Avrupa Savunma Topluluğu (AST) (European Defence Community) kurulmasını kararlaştırmış ve askerî güçlerin komutası, silahlanma ve savunma politikası gibi konularda güçlerini birleştirerek bir "Avrupa ordusu" kurmayı hedeflemişlerdir. AST'yi kuran antlaşma Belçika, Fransa, Hollanda, Lüksemburg, Federal Almanya ve İtalya arasında, 27 Mayıs 1952 tarihinde imzalanmıştır. Ancak, uygulamaya konulması, Fransa Parlamentosu'nun 30 Ağustos 1954 tarihinde, onaylamayı reddetmesi nedeniyle mümkün olamamıştır. Çünkü bu antlaşma, Avrupa Ordusu'nu oluşturmak üzere Federal Almanya'nın yeniden silahlandırılmasına olanak sağlamaktaydı (Kurylowicz-Rodzoch ve Zawistowska, 1999: 146).

1957'de imzalanan Roma Antlaşmaları, savunma amaçlı bir kurumsallaşmayı hedeflememiştir. Üyeleri zaten savunma konusunda yetersiz olduklarından, NATO'nun koruyucu şemsiyesinin devamından yana olmuşlar (Tugendhat, 1981: 11), ekonomik güce ulaşmaları sonrasında, adım adım siyasal bütünleşmenin sağlanabileceği ve böylece, ortak savunma ve güvenlik politikaları üretilebileceği gerçeğini kabul etmişlerdir (Herter, 1963:300, Çayhan ve Güney, 1996: 111).

Topluluk, hükümet başkanları Şubat 1961'de yaptıkları zirve toplantısında, siyasal iş birliğinin gerekliliğini vurgulamaları üzerine, bu konuda bu kez de Fransa tarafından iki plan hazırlanmıştır. Fransa'nın ilk önerisi, 2 Kasım 1961 tarihli "Fouchet Planı"dır ve devlet ve hükümet başkanlarından oluşan, "ortak güvenlik ve dış politika konusunda" yetkili bir organ olarak Avrupa Siyasal Topluluğu (European Political Community) kurulmasını öngörmüştür. Bu plan Almanya dışındaki ülkelerden olumlu tepki alamamıştır. Fransa bu sefer sadece üye ülkeler arasında, ortak dış ve güvenlik politikası konularındaki iş birliğini öngören, 18 Ocak 1962 tarihli İkinci Fouchet Planı'nı önermiş, AET üyesi ülkeler bu plan ile geri bir adım atacakları düşüncesiyle, bunu da reddetmişlerdir (Kurylowicz-Rodzoch ve Zawistowska, 1999: 146-147). Çünkü Fransa gibi büyük devletlerin, topluluğun dış politikasını yönlendirme istekleri

ile Benelüks ülkelerinin yönlendirilme korkuları, bu planların hayata geçirilmesini engellemiştir. Bunun üzerine 22 Ocak 1963 tarihinde, Fransa ile Federal Almanya arasında dış politika ve savunma konularında iş birliği öngören Elysee Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma, devlet ve hükümet başkanları ile dışişleri ve savunma bakanlarının düzenli olarak yılda iki kez toplanmalarını öngörmekteydi (Gürkaynak, 2004: 167).

Aralık 1969'daki AT'nin La Haye Zirvesinde, üye ülkelerin dış politikalarını koordine edecek bir yapılanmaya sahip olacak Avrupa Siyasal İşbirliği kurulması önerisi getirilmiştir. Bunun üzerine devlet ve hükümet başkanları tarafından dışişleri bakanlarına, dış politika alanında daha geniş iş birliği olanaklarını inceleme konusunda talimat verilmiştir. 1970 yılındaki Lüksemburg Raporu ile bu çalışmalar sonuçlanmış ve dışişleri bakanları ve bakanlıklar arasında düzenli iş birliği benimsenmiştir. Bu tarihten itibaren altı dışişleri bakanı, her altı ayda bir dış politika konularını görüşmek üzere bir araya gelme konusunda anlaşmışlardır. Bu toplantıları hazırlamak üzere, kıdemli diplomatlardan oluşan bir "Siyasal Komite" kurulmuştur. 1980'lerin ortasında da, Avrupa Tek Senedi ile, bu iş birliği ilk kez antlaşma formuna sokularak "Avrupa Siyasal İşbirliği" (European Political Cooperation) adını almıştır (Hurd, 1994: 421-422, Gürkaynak, 2004: 168-169). Bu gelişmeden sonra, Avrupa'da ortak güvenlik politikası ile ilgili tartışma; 1991 Körfez Savaşı ve bu savaştan kısa bir süre sonra, Yugoslavya ve eski Sovyetler Birliği'ni oluşturan cumhuriyetlerde yaşanan gelişmelerle birlikte yapılmaya başlamıştır.

Doğu Bloku'nun dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından ortaya çıkan siyasal ortamda özellikle Fransa'nın başını çektiği bazı Batı Avrupa ülkeleri ABD'ye, "Atlantik İttifakı içinde daha fazla özerkliğe sahip olmaları konusunda" yoğun baskılar yapmaya başlamışlardır. Kuzey Atlantik Konseyi'nin 6 Temmuz 1990'da Londra'da yaptığı toplantısında NATO'nun karar verme süreci içerisinde, bu durum ciddi biçimde düşünölmeye başlamıştır. 7-8 Kasım 1991'de Roma'da yapılan Kuzey Atlantik Konseyi toplantısında, Avrupa güvenlik kimliğinin ve savunma rolünün gelişmesi, "NATO'nun Avrupa ayağının daha fazla güçlendirilmesi" biçiminde yorumlanarak "Atlantik İttifakının etkinliğini ve uyumunu güçlendirdiği" değerlendirilmesi yapılmış ve Avrupalı müttefikler için, "Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve onun savunma rolü ile ilgili gerek duyulan düzenlemelere karar verilmesi" benimsenmiştir. Kabul edilen NATO'nun Yeni Stratejik Kavramı'nda da, Avrupa savunma kimliği ile ilgili bu gelişmenin, NATO'nun savunma gücüne ek bir katkı sağlayacağı vurgulanmıştır (Parzymies, 1999: 13-14).

1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren ve Avrupa Birliği'ni kuran Maastricht Antlaşması radikal değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Avrupa Tek Senedi ile gelen "Siyasal İşbirliği" kavramı metinden çıkartılmış ve yerine "Siyasal Birlik" kavramı konulmuştur. Siyasal Birlik kavramı ile ortak dış politika ve ortak savunma politikası hedeflenmiştir (Arsava, 1995: 58). Üç sütundan oluşan

Maastricht Antlaşması'nın ikinci sütununu Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'dır. Bu Politika, Topluluğun kurumları dışındaki hükümetler arası ilişkiler kapsamında değerlendirilerek, Roma Antlaşmalarının kuralları ve uygulamaları dışında tutulmuştur (Hurd, 1994: 422). Ayrıca Batı Avrupa Birliği (BAB) genişletilerek, AB'nin savunma kanadına dönüştürülmesi kararlaştırılmıştır (Çayhan ve Güney, 1996: 105-106).

1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile Konsey Genel Sekreteri'ne, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın yüksek temsilcisi olarak önemli görevler verilmiştir. Bu görevlendirme sayesinde, ortak tutumun sürekliliğinin sağlanabilmesi öngörülmüştür. Ayrıca Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nı etkileme çerçevesinde ağırlık, üye ülkelerin dışişleri bakanlarından alınarak, Brüksel'deki Daimî Temsilciler Komitesi'ne verilmiştir (Arsava, 2000: 73-75). Amsterdam Antlaşması'yla, güvenlik politikasının bundan böyle AB'ye mal edilmesi kabul edilmiş, BAB AB'nin entegral bir unsuru hâline gelmiş ve NATO'daki yükümlülükler de güvenlik politikası içine alınmıştır. Böylece, AB kararları ve eylemlerinin hazırlanması ve yürütülmesinde BAB yetkili olacak, Avrupa Konseyi'nin istekleri doğrultusunda hareket edecek, AB ve BAB arasında ilişkiler güçlendirilecektir. Barışın, korunması, tesisi ve kurtarma önlemleri ortak görevler olarak saptanmıştır. Ancak AB, BAB ve NATO farklı üyelere sahip olduğundan, yapılan düzenlemelerin yerine getirilmesinde bu durumun dikkate alınması öngörülmüştür (Arsava, 2000: 81-82, 92-93).

Yaşanan bu gelişmeler içinde BAB'ın temel fonksiyonu, Avrupa Güvenlik ve Savunma çabalarına bir "kimlik" kazandırması olmuştur. Ayrıca BAB 1990'ların başlarında, İran Körfezi'nin mayınlardan temizlenmesi, Yugoslavya'ya yönelik yaptırımların uygulanması, Bosna-Hersek'in Mostar şehrinin yönetimi gibi önemli görevlerde bulunmuştur. Bu görevleri gerçekleştirmesi ile de BAB'ın askerî operasyonlardaki öncelikli amaçları tartışılmaya başlamıştır. AB bünyesinde bu gibi görevleri yerine getirebilecek bir yapılanmanın olmaması nedeniyle, BAB'a sahip olduğu olanakların üzerinde bir görev yüklenmesi nedeniyle NATO ile daha yakın ilişki içine girilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Atlantik İttifakı bu gelişmeleri olumlu karşılamış ve Ocak 1994 bildirisi ile, Avrupa Savunma ve Güvenlik Kimliği'nin gelişmesini desteklemiştir. Haziran 1996 yılındaki antlaşma ile de Birleşik Müşterek Görev Gücü kurularak BAB ile ilişkiler arttırılmıştır. Bu iki önemli adım, uluslararası güvenlik alanında Avrupalıların daha fazla görünmelerine neden olmuştur. BAB'ın Avrupa ve uluslararası güvenlik ile ilgili rolü, NATO ile dayanışması sonucunda, sembolik olmaktan uzaklaşarak, daha gerçekçi hâle gelmeye başlamıştır. Maastricht Antlaşması'ndan bir yıl sonra, 19 Haziran 1992'de kabul edilen Petersberg Görevleri de bu ilerlemenin önünü açan önemli bir gelişmedir (Gordon, 1997: 127-128).

Bosna-Hersek ve Kosova'da yaşanan olaylardan sonra Avrupa kamuoyu, Hükümetlerini kendi kıtalarında yaşanan etnik çatışmaları önleyememeleri ve

savaş suçlularını adalete teslim edememeleri gibi nedenlerle eleştirmeye başlamışlardır. Böylece Avrupa'nın kendi özerk savunma yapılanmasına yönelik gelişmesi ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) oluşturulması süreci ivme kazanmıştır.

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası

AGSP'nin temelleri, 4 Aralık 1998 tarihinde Saint Malo'da, Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ile İngiltere Başbakanı Tony Blair arasında gerçekleştirilen zirvede atılmıştır. Bu zirvede İngiltere, daha önce savunduğu görüşlerinden vazgeçmiş ve Fransa'nın "AB yapılanması içinde savunma ve güvenlik alanlarında faaliyet göstermek amacıyla yeni bir birim oluşturulması" görüşünü kabul etmiştir. Ayrıca Mart 1999'da NATO'nun Sırp saldırganlarına yönelik başlattığı Kosova Operasyonu sonrasında AB üyesi ülkeler, NATO ve özellikle de ABD'nin sahip olduğu olanaklar ile kendi olanaklarını karşılaştırma fırsatı bulmuşlardır. Yapılan karşılaştırma, askerî açıdan ortaya ciddi bir sayısal ve teknolojik boşluk çıkarmıştır. Bu boşluğun giderek büyümesinden kaygılanan AB üyesi ülkeler yeni çareler araştırma ihtiyacı hissetmişler, (Hulsman, 2000: 36) kendi ordularını oluşturma çalışmalarına hız vererek, NATO eski Genel Sekreteri Javier Solana'yı AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ve BAB Genel Sekreteri olarak atamışlardır. 3-4 Haziran 1999 tarihleri arasında gerçekleştirilen Köln Zirvesi'nde de, AB'nin uluslararası bir aktör olarak üzerine düşenleri yerine getirebilmesi için ortak bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası uygulama kararlılığında olduğu duyurulmuştur (Ülger, 2002: 103). Bu zirvede ayrıca BAB feshedilerek, AB bünyesine alınmasına da karar verilmiştir. Böylece AGSP ile, AB'nin bağımsız bir uluslararası aktör olarak gelişiminde önemli bir adım atılmış ve AB askerî konularda otonom karar alma ve uygulama olanağına kavuşmaya başlamıştır.

Haziran 2000'de Portekiz'in Feira şehrinde düzenlenen AB zirvesinde, Türkiye ve Norveç gibi NATO üyesi olup, AB üyesi olmayan ülkelerle; AB üyeliğine aday konumundaki ülkelerin kriz durumlarına katkıları ile ilgili ilkeler geliştirilmiştir. AB'nin NATO olanaklarını kullanmasını kolaylaştırıcı ve bilgi alış verişini sağlayıcı sistemlerin oluşturulmasına yönelik önemli adımlar atılarak iki örgüt arasındaki iş birliği yoğunlaştırılmıştır (Uzgel, 2002: 313). Çünkü AGSP'nin gelişimindeki en önemli sorun NATO'ya ve NATO olanaklarına bağımlı olması dolayısıyla yaşanmaktadır (Webber, Terrif, Howorth ve Croft, 2002: 75-76).

21-22 Haziran 2002 tarihleri arasında Sevilla'da gerçekleştirilen AB Zirvesi'nde, AB'nin kriz yönetimi görevlerini üstlenecek durumda olduğu teyit edilerek, 1 Ocak 2003 tarihinden geçerli olmak üzere, Bosna-Hersek'te BM'nin yerine, AB'nin Polis Misyonu (EUPM) görevini üstlenmeye hazır olduğu bildirilmiştir. Makedonya'da da NATO'nun görev süresinin dolmasından sonra, bu görev 14 Mart 2003 tarihinde AB'ye devredilmiştir.

AB'nin Değişen Tehdit Algılamaları ve Avrupa Güvenlik Stratejisi

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku ülkelerinden gelebileceği varsayılan saldırılara direnme amacıyla kolektif güvenlik örgütlenmelerine giden Batı Avrupa, Soğuk Savaş boyunca, NATO sayesinde güvenliğini garanti altına almıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte bu tehdit de ortadan kalkmış, yeni tehditler olarak 1990'ların başlarında dağılma sürecine giren eski Doğu Bloku ve Yugoslavya'da yaşanan etnik temelli çatışmaların yol açtığı olumsuzluklar öngörülmüştür. Ancak, Batı Avrupa açısından korkulan olmamış, yaşanan etnik temelli çatışmalar barış ve güvenliklerini ciddi boyutlarda etkilememiştir.

Bununla birlikte özellikle Yugoslavya'nın dağılma sürecinde AB'nin müdahale kararı almada çok yavaş kalması, beklenen performansı gösterememesi, ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi'ne AB'nin karşılık vermede yetersiz kalması ve Irak konusunda Atlantikarası ilişkilerde AB içinde fikir birliğinin bulunmaması nedeniyle bölgesel ve küresel güvenliğin geleceğine yönelik bir sitem oluşturma amacıyla, AB için yeni bir strateji benimsenmiştir (Ellner, 2005: 223, Sperling, 2006: 79). 12 Aralık 2003 tarihinde AB Konseyi tarafından kabul edilen Avrupa Güvenlik Stratejisi "daha iyi bir dünyada güvenli bir Avrupa" oluşturmayı hedeflemektedir. Kabul edilen bu stratejiye göre, Avrupa için güvenlik, kalkınmanın bir ön koşulunu oluşturmaktadır ve artık herhangi bir devletin AB üyesi devletlerden herhangi birine karşı bir saldırıda bulunması olasılık dışına çıkmıştır. Bununla birlikte Avrupa daha farklı, kolayca görünmeyen ve tahmin edilmesi zor yeni tehditlerle karşı karşıyadır. Bunlar küresel sorunlar ve kritik tehditler biçiminde ikiye ayrılarak değerlendirilmektedir (**A Secure Europe**..., 2003: 2-3).

Küresel sorunlar bağlamında; gelecekte küresel ısınmadan kaynaklanan ve giderek önem arz eden su gibi doğal kaynaklar için yapılacak rekabet nedeniyle, dünyanın farklı bölgelerinde yeni çatışmaların yaşanabileceği öngörülmektedir. AB enerji ihtiyacının önemli bir kısmını Basra Körfezi, Rusya ve Kuzey Afrika'dan sağlaması nedeniyle, bu bölgelerde yaşanan herhangi bir olumsuz gelişme ile yakından ilgilenmekte ve müdahale etme ihtiyacı hissetmektedir. Çünkü AB enerji ithalatına bağımlıdır ve bu durumun 2030'a kadar %50-70 oranında artması beklenmektedir (Ellner, 2005: 228).

Kritik tehditler kapsamında ise; başta terörizm olmak üzere, kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel çatışmalar, güçsüz devletlerde yaşanabilecek olumsuz gelişmeler ve organize suç örgütlerinin neden olabileceği sorunlar öngörülmektedir. Terörizm, özellikle ABD'ye yönelik 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra daha önemli hâle gelmiştir ve AB üyesi ülkeleri de hedef alan saldırılar (11 Mart 2004'te İspanya'da ve 7 Temmuz 2005'te İngiltere'de) yaşanmıştır. Bu nedenle terörizmle mücadele amacıyla, birlikte planlanmış ciddi bir Avrupa hareketi kaçınılmazdır. Kitle imha silahlarının çoğalması ve yanlış ellere geçmesi AB için potansiyel bir tehlike oluşturmakta, Orta Doğu, Keşmir,

Büyük Göller Bölgesi ve Kore Yarımadası'nda yaşanan sorunlar gibi bölgesel çatışmalar Avrupa çıkarlarını doğrudan ve dolaylı olarak etkileyeceği için önem taşımaktadır. Somali, Liberya ve Afganistan gibi devlet otoritesinin tam sağlanmadığı güçsüz devletlerin çöküşü, terörizm gibi açık tehditleri de beraberinde getirmesi nedeniyle bölgesel ve küresel istikrarsızlığa katkıda bulunmaktadır. Ayrıca organize suç örgütleri de (özellikle uyuşturucu, kadın, silah ticareti ve yasadışı göçmen kaçakçılığı) AB için önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Çünkü bunların hedefinde Avrupa önemli bir yer tutmaktadır ve aynı zamanda güvenliğin iç ve dış boyutunu ilgilendiren önemli bir tehdit oluşturmaktadır (**A Secure Europe...**, 2003: 3).

Görüldüğü gibi Avrupa Güvenlik Stratejisi'nde, konvansiyonel ve nükleer güç kullanılarak meydana gelebilecek bölgesel ve geniş kapsamlı bir savaş tehdidinde değinilmemektedir. Olası tehditlerin neredeyse tamamı Avrupa dışında yaşanan çatışmalar, krizler ve sorunların meydana getirebileceği istikrarsızlardan kaynaklanmaktadır.

AGSP'nin Unsurları ve Avrupa Ordusu

AB Aralık 1999 tarihindeki Helsinki Zirvesi'nde, tüm Petersberg Görevlerini uygulamaya koyabilecek bir askerî gücün kurulmasını "Temel Hedef" (*Headline Goal*) olarak benimsemiştir. Bu hedefi gerçekleştirmek amacıyla-Kolordu düzeyinde- 50-60 bin kişilik bir silahlı gücün (Ani Müdahale Kuvveti-*Rapid Reaction Force*) Aralık 2003 tarihine kadar oluşturulması öngörülmüştür. Bu gücün; gerektiğinde süratle harekât bölgesine yerleşebilecek, her türlü ihtiyacı kendi başına sağlayabilecek, hava ve deniz güçlerince desteklenecek bir yapılanmaya ulaşmasına karar verilerek uygulamaya geçilmiş (Karaosmanoğlu, 2001: 160) ve sürekli silah altında bulundurulması yerine, gerek görüldüğünde toplanması öngörülmüştür. Temel Hedef gerçekte 150-200 bin kişi olarak belirlenmiş ve 1996-1997 yıllarında yapılan hükümetler arası konferanslar sonrasında, savunma harcamalarının arttırılmasına karşı olan ülkelerin muhalefeti nedeniyle 50-60 bine çekilmiştir (Youngs, 2002: 107).

20-21 Kasım 2000 tarihleri arasında yapılan Kabiliyetlerin Taahhüdü Konferansı'nda ise Temel Hedef Görev Kuvveti çalışması yapılmış ve Temel Hedef'i destekleme kapsamında 100 bin personel, 400 muharebe uçağı ve 100 geminin gerekli olduğu kabul edilmiştir (Whitman, 2006:53, Lindstrom, 2007: 2).

Aralık 2003'te Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin kabul edilmesi sonrasında, 17 Mayıs 2004'te AB Savunma Bakanları Temel Hedef 2010 adıyla bilinen yeni bir planı benimsemişlerdir. Temel Hedef 2010, 17-18 Haziran 2004'te yapılan Avrupa Konseyi Zirvesi'nde onaylanmış (Ellner, 2005: 230, Wagner, 2005: 464) ve şu konular saptanmıştır (Lindstrom, 2007: 3):

- Avrupa Birliği Askerî Kurmaylığı içinde bir sivil-asker hücresi oluşturulması ve bu hücrenin, herhangi bir operasyon için harekât merkezi oluşturma kapasitesine sahip olması,

- Avrupa Savunma Ajansı oluşturulması,
- AB stratejik ulaşım müşterek koordinasyonunun yerine getirilmesi,
- Tamamen etkili bir Avrupa Hava Ulaştırma Komutanlığı geliştirilmesi,
- AB muharebe gruplarının gelişiminin tamamlanması,
- Uçak gemisi temini,
- AB operasyonları için gerekli uyumlu iletişim ağı ve tesislerin kurulması,
- Temel Hedef içinde yer alacak millî kuvvetlerin seferberliği ve eğitimi için nitelikli standartların ve kriterlerin geliştirilmesi.

Şimdi Temel Hedef Görev Kuvveti ya da Avrupa Ani Müdahale Kuvveti olarak adlandırılan kuvvetin resmi daha iyi çizilebilir. Sözü edilen kuvvet 60 ila 100 bin kişilik bir kuvvettir. Bu rakam bize bu gücün aslında küçük bir birlik olmadığını göstermektedir.

Kasım 2000'deki Kabiliyetlerin Taahhüdü Konferansı'nda 100 bin personel, 400 muharebe uçağı ve 100 gemiden bahsedilmesine rağmen, hava ve deniz gücü ile ilgili net bir rakam henüz ortaya konulmamıştır. Bununla birlikte hava ve deniz gücünün Avrupa Ani müdahale Kuvveti'nin bir kısmını oluşturacağı anlaşılmaktadır. Çünkü Temel Hedef 2010'da Avrupa Hava Ulaştırma Komutanlığı, uçak gemisi temini ve AB stratejik ulaşım müşterek koordinasyonundan bahsedilmektedir.

Bütün bu bilgilerin ışığında bir değerlendirme yaptığımızda şu sonuçlar ortaya çıkabilecektir: Tabur görev kuvvetlerinin tugayları oluşturacağı, her tugayda dört ile altı tabur görev kuvvetinin olacağı değerlendirildiğinde 100 bin kişilik bir kuvvetin yaklaşık 10 Tugay'ı oluşturabileceği ortaya çıkmaktadır. Kolordu ve ordu seviyesindeki birliklerin standart bir kuruluşu olmamakla beraber genel olarak bir kolordu, yaklaşık dört veya beş tugaydan oluşmaktadır. Böylece Avrupa Ani Müdahale Kuvveti'nin en az iki kolorduya eşdeğer bir ordu gücüne sahip olduğunu iddia edebiliriz. Bu arada 400 savaş uçağının, çoğu ülkenin hava kuvvetlerine eşdeğer olduğu ve 100 savaş gemisinin ise bir donanma oluşturduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla karşımızda kara kuvvetleri, hava kuvvetleri ve deniz kuvvetlerinden oluşacak bir Avrupa Ordusu durmaktadır.

Ayrıca bu ordu ile beraber çalışacak Avrupa Birliği Muharebe Grupları ve Avrupa Jandarma Kuvveti de oluşturulmaktadır. Avrupa Birliği Muharebe Grupları, Avrupa Yetenek Faaliyet Planı (*European Capability Action Plan*) kapsamında gerçekleştirilen bir projedir. Bir kriz durumunda hızla müdahale edebilmek için yüksek hazırlıkta kuvvet paketleri seferber etme yeteneğini ifade etmektedir ve 2010 Temel Hedef'inin amaçlarından da biridir. Muharebe grubu, ani müdahale kuvvetinin özel bir tipini oluşturan, daha büyük operasyonların başlangıç safhası için kendi kendine yeten, hızla seferler olabilen, güvenilir, etkili, tutarlı minimum askerî kuvvet paketidir. Muharebe grubu, muharebe

destek ve muharebe hizmet destek unsurlarıyla desteklenen takviyeli tabur çapında bir kuvvettir ve her biri 1500 kişiden oluşmaktadır (Flournoy ve Smith, 2005: 21). Her bir muharebe grubunun emir alır almaz 10 gün içinde hazır olması ve 15 gün içinde operasyon bölgesine ulaşması arzulanmaktadır. Tek başına 30 günlük bir süre için operasyona devam edebilir. Bu süre rotasyonlarla 120 güne kadar çıkabilir (Military Capability Commitment Conference, 2004: 3-4). Muharebe Grupları Projesi Avrupa Ani Müdahale Kuvveti ile karıştırılmamalıdır. Muharebe gruplarının görevi; daha büyük ve daha geleneksel tipteki birliklerin (Ani Müdahale Kuvveti) görevi devralmasına kadar, kısa süre içinde uluslararası krize müdahale ederek, bu birlikler için zemin hazırlamaktır. Yani bir çeşit öncü kuvvet olarak değerlendirilebilir.

Üye devletlerce taahhüt edilen AB Muharebe Grupları aşağıdaki gibidir (Military Capability Commitment Conference, 2004: 9):

- *Fransa*
- *İtalya*
- *İspanya*
- *İngiltere*
- *Fransa, Almanya, Belçika, Lüksemburg ve potansiyel olarak İspanya*
- *Fransa ve Belçika*
- *Almanya, Hollanda ve Finlandiya*
- *Almanya, Avusturya ve Çek Cumhuriyeti*
- *İtalya, Macaristan ve Slovenya*
- *İtalya, İspanya, Yunanistan ve Portekiz*
- *Polonya, Almanya, Slovakya, Letonya ve Litvanya*
- *İsveç, Finlandiya ve üçüncü ülke olarak Norveç*
- *İngiltere ve Hollanda.*

Destek Kabiliyetleri

- *Kıbrıs (tıbbi grup)*
- *Litvanya (su arıtma ünitesi)*
- *Yunanistan (Atina Deniz Ulaştırma Koordinasyon Merkezi)*
- *Fransa (Çokuluslu ve hareketli Kuvvet Karargahı Yapısı)*

Yukarıdaki bilgileri değerlendirildiğinde 13 tabur görev kuvveti ve bunlara verilecek bir karargah ve destek üniteleri görülmektedir. Daha önce açıklandığı gibi dört tabur görev kuvvetinin bir tugay oluşturabileceği değerlendirilirse karşımıza takviyeli bir tümen veya eksik bir kolordu çapında kuvvet çıkmaktadır. İleride Estonya, İrlanda ve Kıbrıs ile AB'ye 2007'de katılan Bulgaristan ve Romanya da birer muharebe grubu ile katkıda bulunarak bu kuvveti daha da büyütmeleleri mümkündür.

Kosova, Afganistan ve Irak'taki istikrar operasyonları; asayiş ve güvenlik, kalabalık kontrolü ve organize suçlarla mücadele için paramiliter kuvvetlerin de

(polis, jandarma vb.) önemli olduğunu göstermiştir (Flournoy ve Smith, 2005: 58). Bu nedenle Avrupa Birliği'nin beş üyesi, Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz ve Hollanda aralarında anlaşarak, Avrupa Jandarma Kuvveti oluşumunu başlatmışlardır. Kriz yönetiminde uzmanlaşacak ve jandarma görevlerini icra edecek bir Avrupa müdahale gücü olarak, Avrupa Jandarma Kuvveti'ne ileride daha fazla ülkenin katılması beklenmektedir. Şu an 800-900 kişilik çekirdek yapıya sahip olan bu kuvvet 30 gün içerisinde seferber olmak üzere hazırdır. (<http://www.eurowendfor.eu>).

Avrupa Yetenek Faaliyet sisteminin, liderlik ve koordinasyon eksikliği yaşaması nedeniyle yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyularak, Resmi adı "Silahlanma, Araştırma ve Askerî Yetenekler Ajansı" (*European Armaments, Research and Military Capabilities Agency*) olan, kısa adıyla Avrupa Savunma Ajansı (ASA) kurulmuştur (Howorth, 2004: 496). ASA'nın görevi, AB Konseyi tarafından belirlenen ana noktalarda Avrupa Yetenek Faaliyet Planı'nın yürütülmesi ve koordinasyonu açısından daha sistematik ve analitik bir yaklaşımla Konsey'e önerilerde bulunmak ve AGSP'nin ihtiyaç duyduğu askerî kabiliyetleri sağlamak olarak belirlenmiştir (Military Capability Commitment Conference, 2004: 12-13). ASA, Savunma Yetenekleri Geliştirme Müdürlüğü, Silahlanma İşbirliği Müdürlüğü, Avrupa Savunma Teknoloji ve Sanayi Üssü Savunma Donanım Pazarı Müdürlüğü ve Araştırma ve Teknoloji Müdürlüğü olmak üzere dört müdürlükten oluşmaktadır (Flournoy ve Smith, 2005: 57-58). ASA'nın ileriye dönük daha güçlü, daha çabuk hareket edebilen etkin bir Avrupa askerî yeteneği için ivme yaratacak stratejik bir oluşum olduğu açıktır.

AB'nin kriz yönetimi operasyonlarının siyasi kontrol ve stratejik yönetiminin uygulanması sorumluluklarına sahip olan bir unsuru da Siyasi ve Güvenlik Komitesi'dir. Komite, büyükelçi seviyesinde millî temsilcilerden oluşmakta ve haftada en az iki defa Brüksel'de toplanmaktadır. Ayrıca Siyasi ve Güvenlik Komitesi ve ODGP Yüksek Temsilcisi altında çalışan askerî yetkililerden oluşan bir Avrupa Birliği Askerî Komitesi (ABAK) bulunmaktadır. ABAK Avrupa Birliği Askerî Kurmaylığı'ndan da sorumludur ve başında Orgeneral rütbesinde bir personel bulunmaktadır.

Avrupa Birliği Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü de, AGSP kapsamında ihtiyaç duyulan doktrin, eğitim, malzeme, personel gibi hususlarda çalışma yapmaktadır. Avrupa Birliği Askerî Kurmaylığı ise ABAK ile çalışmakta ve stratejik planlama ile ilgili görevleri yürütmektedir.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı Avrupa'nın yıkımına neden olmuş, savaşın galipleri de fiilen mağlup olmuşlardır. İkinci Dünya Savaşı'nın gerçekte iki tane galibi vardır. Bunlar Savaşı geniş coğrafyasında kabul ettiği için varlığını tehlikeye atacak kadar yıkıma uğramayan Sovyetler Birliği ve iki okyanusun ülkesini tehlikelerden uzak tutması ve savaşın ekonomisine getirdiği canlılık nedeniyle bir süper güç hâline gelen ABD'dir. Savaş sonrası dünyası bu iki büyük devlet

arasındaki rekabete sahne olmuş, ekonomik ve siyasal açıdan bloklar şeklinde ikiye bölünmeye başlamış ve nükleer rekabetin de devreye girmesiyle, Soğuk Savaş yaşanmaya başlamıştır.

ABD ve özellikle de Sovyetler Birliği'nden gelebilecek bir saldırıya tek başlarına direnemeyecekleri gerçeği ile karşı karşıya kalan ve yeni bir büyük savaş çıkabileceğinden çekinen Batı Avrupalı devletler, güçlerini birleştirerek savunma ve güvenliklerini sağlamayı hedeflemişlerdir. Ancak 1948'de Brüksel Antlaşması ile başlayan süreç, 1949'da ABD'nin de katılımıyla kurulan NATO dolayısıyla, yaklaşık yarım yüzyıl rafa kaldırılmak durumunda kalmıştır. Savunma ve güvenliklerini NATO'ya havale eden Avrupalı ülkeler, tüm güçlerini ekonomik kalkınmalarına yönlendirmişlerdir. Bu amaçla 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik topluluğu'nu, sonra da 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu kurarak, sektörel bazda kalkınmayı tercih etmişlerdir. Siyasal birlik oluşturmanın zorluklarını görerek, ortak dış politika ve güvenlik politikası geliştirme üzerinde çok fazla uğraşmamışlardır.

1991'de Soğuk Savaş'ın sona ermesi üzerine rahatlayan ve ekonomik anlamda da gelişen Avrupa Topluluğu, 1991'de Maastricht ve 1997 Amsterdam Antlaşmaları ile siyasal birlik oluşturma sürecini hızlandırmıştır. İleride gerçekleşmesi öngörülen bütünleşme için, NATO'dan bağımsız, bir ODGP ve 1998'den itibaren de, bunun bir açılımı olan bir AGSP geliştirmeye başlamışlardır. Bu politika henüz NATO'nun yerini alabilecek boyuta ulaşamamıştır ve Avrupa'nın savunma ve güvenliği hâlâ NATO tarafından garanti edilmektedir.

Günümüzde ekonomik, siyasal ve diplomatik olarak belli bir güce ulaşan, kendini küresel bir aktör olarak tanımlayan ve kalkınmanın ön koşulunu "güvenlik" olarak gören AB, şüphesiz güçlü bir askerî yetenek arzulamaktadır. Artık kendi topraklarında bir savaş olasılığını ve herhangi bir üyesine karşı herhangi bir saldırının mevcut şartlar altında imkânsız olduğunu düşünmektedir. Bununla birlikte, kendi dışında meydana gelebilecek bölgesel ve küresel sorunların o bölgelerde istikrarsızlığa sebep olabileceğini ve kendi güvenliğinin de bundan olumsuz etkileneceğini değerlendirmektedir. Yani artık AB'nin güvenliği, güvenli bir dünyanın sağlanması ile mümkün hâle gelmiştir.

Henüz siyasal birliğin sağlanmasının önündeki ulusal engellerin aşılmasında yaşanan güçlükler ve ekonomik nedenler dolayısıyla oluşumunu tamamlayamamış olsa da, AGSP'nin unsurları incelendiğinde karşımıza bir ordu çıkmaktadır. Bu ordu, yaklaşık 100 bin kişilik bir kara kuvvetinden, 400 uçaklık bir hava kuvvetinden ve 100 gemilik bir donanma kuvvetinden oluşmaktadır. Yani aslında Avrupa'nın, hiç de küçümsenemeyecek bir Avrupa Ordusu'na sahip olduğu anlaşılmaktadır. Angela Merkel de AB'nin 50. Kuruluş Zirvesi öncesinde dile getirdiği düşünceleri ile bu gerçeğe dikkatleri çekmiştir.

KAYNAKÇA

A Secure Europe in a Beter World-European Security Strategy, (2003), 1-14. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>.

Arsava, A. F., (2000), **Amsterdam Anlaşmasının Avrupa Birliği Hukukuna Katkıları**. Ankara: AÜSBF.

----, (1995), “Avrupa Birliği’nin Kurumsal Yapısı ve Karar Alma Süreci”, **Avrupa Birliği El Kitabı**. Ankara: T.C. Merkez Bankası Personel Genel Müdürlüğü. 53-70.

Çayhan E. ve Güney, N. Ateşoğlu, (1996), **Avrupa’da Yeni Güvenlik Arayışları NATO-AB-Türkiye**. İstanbul: Afa ve TÜSES.

Ellner, A., (2005), “The European Security Strategy: Multilateral Security with Teeth?”, **Defense & Security Analysis**, 21(3), 223-242.

“European Gendarmerie Force”, <http://www.eurogendfor.eu/>

Flournoy, M. A. ve J. Smith, (2005), “European Defense Integration: Bridging the Gap Between Strategy and Capabilities”. <http://www.diig-csis.org/pdf/ReportEuropeanDefenseIntegration.pdf>.

Gordon, P. H., (1997), “Does The WEU Have A Role?”, **Washington Quarterly**, 20(1), 125-140.

Gürkaynak, M., (2004), **Avrupa’da Savunma ve Güvenlik**. Ankara: Asil.

Herter, C. A., (1963), “Atlantica”, **Foreign Affairs**, 41(2), 299-309.

Howorth, J., (2004), “The European Draft Constitutional Treaty and the Future of the European Defence Initiative: A Question of Flexibility”, **European Foreign Affairs Review**, 9, 483-508.

Hulsman, J. C., (2000), “The Guns of Brussels”, **Policy Review**, 101, 35-50.

Hurd, D., (1994), “Developing The Common Foreign and Security Policy”, **International Affairs**, 70(3), 421-428.

Karaoşmanoğlu, A. L., (2001), “Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği Açısından Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri”, **Doğu Batı Düşünce Dergisi**, 14, 156-166.

Kurylowicz-Rodzoch A. ve M. Zawistowska, (1999), “Development of Cooperation in EU Common Foreign and Security Policy”, **The Polish Quarterly of International Affairs**, 8(2), 145-160.

Lindstrom, G., (2007), The Headline Goal, <http://www.iss-eu.org/esdp/05-gl.pdf>.

Military Capability Commitment Conference, (2004), Brüksel, 22 Kasım 2004, 1-23, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/MILITARY%20CAPABILITY%20COMMITMENT%20CONFERENCE%2022.11.04.pdf>.

Parzymies, S., (1999), "The European Security and Defence Identity: Myth or Reality?", **The Polish Quarterly of International Affairs**, 8 (2), 11-42.

Salter, N., (1964), "Western European Union: The Role of the Assembly 1954-1963", **International Affairs**, 40 (1), 34-46.

Sperling, J., (2006), "Capabilities Traps and Gaps: Symptom or Cause of a Traubled Transatlantic Relationship?", M. A. Smith (Ed.) **Where is NATO Going?**. New York: Routledge. 66-92.

Tugendhat, C., (1981/2), "Europe's Need for Self-Confidence", **International Affairs**, 58 (1), 7-12.

Uzgel, İ., (2002), "ABD ve NATO ile ilişkiler", Baskın Oran (Ed.) **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**. İstanbul: İletişim. 243-325.

Ülger, İ. K., (2002), **Avrupa Birliğinde Siyasal Bütünleşme**, Ankara: Gündoğan.

Wagner, W., (2005), "From Vanguard to Laggard: Germany in European Security and Defence Policy", **German Politics**, 14(4), 455-469.

Webber, M.-Terrif T.-Howorth, J. ve Croft, S., (2002), "The Common European Security and Defence Policy and the 'Third-Country' Issue", **European Security**, 11(2), 75-100.

Whitman, R. G., (2006), "NATO, the EU and ESDP: An Emerging Division of Labour?", M. A. Smith (Ed.) **Where is NATO Going?**. New York: Routledge. 44-65.

Youngs, R., (2002), "The European Security and Defence Policy: What Impact on the EU's Approach to Security Challenges?", **European Security**, 11(2), 101-124.